

PRAKTISCHE FICHE COMPONENT 2 :

Mantelzorg

In **deze fiche** vindt u ten eerste een inleidende [1] [context](#) die de component mantelzorg duidt als essentieel onderdeel van geïntegreerde zorg. Ook de beoogde doelstellingen van deze component worden beschreven. Daarna zullen een aantal [2] [praktische tips](#), handvaten en mogelijke acties aangereikt worden voor de concrete uitwerking van deze component in het kader van de pilootprojecten geïntegreerde zorg. Aansluitend worden een aantal specifieke [3] [aandachtspunten en valkuilen](#) meegegeven waarop pilootprojecten zouden moeten letten bij het uitwerken van deze component. Tot slot wordt een overzicht gegeven van de [4] [huidige en geplande initiatieven van de verschillende overheden in België](#) ter ondersteuning van de mantelzorg, en worden nog enkele nuttige (internationale) referentiekaders aangereikt ter inspiratie en ondersteuning.

1. Context

Het staat vast dat de demografische ontwikkelingen de nood en consumptie aan langdurige zorg zullen doen stijgen. In deze context zal de zorg verstrekt door de familieleden, vrienden en bureu een steeds belangrijkere plaats innemen. Veel mensen verkiezen immers om thuis verzorgd te worden en ook de verschillende overheden, beroepsorganisaties en andere belangengroepen benadrukken steeds vaker het **maatschappelijk** en **economisch belang** van mantelzorg. Uit cijfers van de Nationale Gezondheidsenquête (gegevens van 2013¹) blijkt dat in België ongeveer **860.000 personen** mantelzorgers zijn, wat neerkomt op ongeveer **9% van de bevolking**.

Ook in het kader van geïntegreerde zorg neemt mantelzorg een belangrijke plaats in. De zorg voor personen met een chronische aandoening of beperking vindt immers in toenemende mate plaats in de naaste omgeving van de persoon met een zorgbehoefte (informele zorg). Hierin staat zelfmanagement en mantelzorg centraal, ondersteund door het professionele zorgcircuit (formele zorg). Deze **verwevenheid** van **informele en formele zorg** vindt daarenboven plaats in het volledige zorgcontinuüm van de zorgbehoevende persoon: van sociale en professionele participatie tot gespecialiseerde zorg.

Doelstellingen:

- Het verhogen van de levenskwaliteit en algemeen welzijn van mantelzorgers
- Een goed evenwicht tussen draagkracht en draaglast bereiken bij de mantelzorg

¹ Demarest, S. (2015). Informele hulp. In S. R. Charafeddine, *Gezondheidsenquête 2013. Rapport 4: fysieke en sociale omgeving*. Brussel: WIV-ISP.

- Een verbeterde relatie bereiken tussen de zorg- en hulpverleners en mantelzorgers
- Verhogen van bewustzijn en waardering voor het werk, de rol en het belang van mantelzorg in de samenleving

De hierboven vermelde doelstellingen die verbonden zijn aan de uitwerking van deze component dragen hiermee integraal bij aan het behalen van de Triple Aim doelstelling : ondersteuning van de mantelzorg

- leidt tot een betere gezondheid van de mantelzorgers en van de populatie;
- laat toe dat patiënten langer ambulant kunnen blijven en dus minder professionele zorg nodig hebben, wat aanleiding geeft tot vermindering van de kosten
- leidt tot een verbetering van de levenskwaliteit doordat de naaste langer thuis kan blijven

Definities:

In een ruime **definitie** verwijst mantelzorg naar de zorg of ondersteuning die een zorg – of hulpafhankelijke persoon krijgt van een familielid, vriend of kennis. Mantelzorgers kunnen hierbij verschillende taken opnemen gaande van persoonlijke verzorging (bijv. een bad geven, aankleden, ...) tot het voorbereiden van medicatie, het verstrekken van toezicht, het beheren en coördineren van de formele zorgverlening, enz.²

2. Praktische tips en mogelijke acties om deze component uit te werken

De focus van dit onderdeel ligt op het **lokaal niveau**, vermits de pilootprojecten 'Geïntegreerde zorg' ook zullen functioneren op dit niveau. Daarenboven speelt mantelzorg zich voornamelijk af in de onmiddellijke – lokale – omgeving van de zorgbehoevende persoon.

Hieronder worden **vier domeinen** besproken waarin mogelijke acties in het kader van de component 'mantelzorg' kunnen genomen worden, namelijk:

- a. *Erkenning*
- b. *Ondersteuning (zowel financieel als niet-financieel)*
- c. *Informatie*
- d. *Goede balans tussen draaglast/draagkracht*

Let op: deze domeinen vormen slechts enkele mogelijke domeinen waarin mogelijke acties in het kader van deze component kunnen uitgewerkt worden. Uiteraard kunnen nog andere mogelijke domeinen en acties geïdentificeerd worden.

a. Erkenning

Waarom belangrijk? *Ondersteuning start bij de erkenning van de mantelzorg in het geheel van de*

² Anthierens, S., Willemse, E., Remmen, R., Schmitz, O., Macq, J., & Declercq, A. (2014). *Ondersteuning van mantelzorgers. Een verkennend onderzoek. Synthese*. Brussel: KCE.

(zorg)context rond de naaste en het herkennen van de specifieke noden en behoeften aan ondersteuning voor elke mantelzorg(er).

Hoe uitwerken? Er zijn enkele mogelijke initiatieven die hieraan kunnen bijdragen:

- ☞ Mantelzorg wijzen op de mogelijkheid om **wettelijk erkend** te worden als mantelzorg(er) (bv. via vermelding in informatiebrochures, websites, enz.). De wet die dit mogelijk maakt is reeds gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad, maar kent op dit moment nog geen uitvoeringsbesluiten. Hierdoor is het vandaag nog niet mogelijk een erkenning als mantelzorg(er) aan te vragen. De aanvraag voor erkenning zal moeten gebeuren bij een ziekenfonds. Voor meer informatie omtrent deze wetgeving: [zie hieronder](#)
- ☞ Inzetten op het meer en beter **betrekken van de mantelzorg(er)** binnen het zorgproces, de zorgafstemming en de opmaak van individuele zorg- en ondersteuningsplannen van hun naaste. Er zijn reeds verschillende **methodieken en instrumenten** beschikbaar die deze gedeelde zorg(planning) mogelijk maken, zoals bijvoorbeeld:
 - *Afsprakenformulieren, checklists, enz.*
 - *Het e-zorgplan vanuit (sommige) samenwerkingsinitiatieven eerste lijn (SEL)*
 - *'ShareCare' digitale toolkit (voor meer info zie: www.sharecare.nl)*
 - ...

Uiteraard moeten zowel mantelzorgers als zorg- en hulpverleners voldoende voorbereid zijn om deze gedeelde zorg(planning) mogelijk te maken. Dit kan onder meer via initiatieven van coaching, opleiding en training. Deze kunnen zowel gericht zijn op mantelzorgers zelf (bv. via psycho-educatie programma's: [zie hieronder](#)), als op de betrokken zorg- en hulpverleners (bv. via aangepaste opleidingen in het toepassen van instrumenten voor gedeelde zorg).

Ter info: artikel 124 van de gecoördineerde wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen (voormalig zogenaamd KB nr. 78) voorziet dat verpleegkundigen en artsen verpleegkundige technieken aan mantelzorgers mogen aanleren en hieromtrent een attest uitschrijven mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan:

- *De mantelzorg(er) dient iemand te zijn uit de omgeving van de patiënt en wordt niet vergoed.*
- *Het attest moet de naam van de patiënt, de naam van de mantelzorg(er) en de naam van de arts/verpleegkundige vermelden, evenals de specifieke verpleegkundige handeling(en), de duurtijd en de noodzaak aan zorg.*

Tot slot dient bij het meer betrekken van mantelzorgers in het zorgproces van de naaste ook rekening te worden gehouden met de wettelijke grenzen in de (verpleegkundige) handelingen alsook met de persoonlijke voorkeur van elke mantelzorger (zie kader hierboven).

b. Ondersteuning

Waarom belangrijk? Het is belangrijk te benadrukken dat *dé* mantelzorger niet bestaat, evenmin als één aan te pakken ondersteuningsnood of generieke oplossing. De ondersteuning van mantelzorgers vraagt maatwerk waarbij elke individuele situatie vraagt om een eigen oplossing, vertrekkende vanuit een gediversifieerd (lokaal) aanbod aan ondersteuningsmaatregelen.

Hoe uitwerken? Om verschillende mogelijke ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers makkelijk voor te stellen, maken we gebruik van de opdeling tussen financiële (die momenteel alleen in Vlaanderen beschikbaar zijn) en niet-financiële ondersteuningsvormen:

Financieel (momenteel alleen in Vlaanderen)

De financiële tegemoetkomingen die vandaag bestaan in Vlaanderen (mantelzorgpremie, Vlaamse zorgverzekering en tegemoetkoming aan bejaarden, Basisondersteuningsbudget) worden hoofdzakelijk op naam van de zorgbehoevende toegekend, maar kunnen ook ter ondersteuning van de mantelzorger besteed worden.

Pilootprojecten kunnen in dit kader bijvoorbeeld:

- ☞ De toekenning van een **gemeentelijke mantelzorgpremie promoten en/of invoeren**. Gemeenten zijn vrij om een dergelijke premie in te voeren (momenteel beschikt nog 72% van de Vlaamse gemeenten over deze premie³). Elke gemeente bepaalt zelf de voorwaarden en het bedrag van vergoeding. De ene gemeente kent een laag bedrag toe aan een zeer brede groep mantelzorgers, andere gemeenten kiezen voor een substantiële tegemoetkoming voor mantelzorgersituaties die aan strikte voorwaarden voldoen. De mantelzorgpremie is niet steeds bedoeld als tegemoetkoming voor extra kosten, maar eerder als een erkenning of waardering voor het werk van de mantelzorgers⁴.
- ☞ Inzetten op het **promoten** (o.a. via folders, websites, ...) van andere beschikbare **financiële ondersteuningsvormen** waarmee mantelzorg kan gefinancierd worden.
 - De tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB). Voor meer informatie zie: http://www.belgium.be/nl/gezondheid/handicap/uitkering_bejaarden

³ http://www.standaard.be/cnt/dmf20160905_02454191

⁴ Anthierens, S., Willemse, E., Remmen, R., Schmitz, O., Macq, J., & Declercq, A. (2014). *Ondersteuning van mantelzorgers. Een verkennend onderzoek. Synthese*. Brussel: KCE.

- o *Basisondersteuningsbudget (BOB) – Persoonsvolgend Budget. Voor meer info zie: [http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/10829732-Basisondersteuningsbudget+\(BOB\).html](http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/10829732-Basisondersteuningsbudget+(BOB).html)*
- o *Vlaamse zorgverzekering. Voor meer info zie: <http://www.vlaamsezorgverzekering.be/>*

☞ Mantelzorgers doorverwijzen naar lokale **diensten** die **rechtsverkrijging** tot hun opdracht hebben, zoals bijvoorbeeld de diensten Maatschappelijk Werk van de ziekenfondsen.

Niet-financieel

Naast een financiële ondersteuning voor mantelzorgers, kunnen mantelzorgers binnen de pilootprojecten ook ondersteund worden door middel van:

- ☞ (extra) inzetten op (de ontwikkeling van) **respijtzorg** en/of diensten van **aanvullende hulp aan huis** binnen de regio, zoals bijvoorbeeld:
 - o Professionele voorzieningen voor respijtzorg: dagverzorgingscentra, centra voor kortverblijf, respijthuizen, les maisons d'accueil communautaire (ADMR), oppashulp, nachthotels, Collectieve Autonome Dagopvang (CADO), gastgezin, gezinszorg, enz.
 - o 'Vrijwillige' of spontane vormen van respijtzorg: bv. aangepaste vakanties en activiteiten op maat van mantelzorgers, bezoeks-service, vervangende mantelzorg voor een dag, enz.
 - o Aanvullende hulpvormen aan huis: bv. vervoersdienst, woningaanpassing, ergotherapeutische begeleiding, klusjesdienst, poetshulp, enz.
- ☞ door in te zetten op de **ontwikkeling en/of promotie** van **psychosociale ondersteuningsvormen**:
 - o Initiatieven van lotgenotencontact (bv. via mantelzorgcafés, lokale mantelzorgwerkingen, enz.) waarin mantelzorgers niet alleen ervaringen en tips uitwisselen over hoe je met bepaalde problemen omgaat, maar bijvoorbeeld ook over hoe om te gaan met verlies wanneer de naaste wegvalt, enz.
 - o Psycho-educatie: mantelzorgers en familieleden leren omgaan met ziekte, achteruitgang, psychische problemen of probleemgedrag en de impact hiervan. De laatste jaren werden in Vlaanderen reeds enkele zogenaamde psycho-educatiepakketten ontwikkeld, onder meer in kader van dementie (Dementie en nu⁵) of de ondersteuning van ouders met een zorgenkind omwille van handicap of chronische ziekte (Magenta⁶). De Vlaamse overheid onderzoekt momenteel in het kader van het mantelzorgplan 2016-2020 de mogelijkheid om deze meer en breder in te zetten⁷. Naast deze bestaande educatiepakketten zijn nog andere methodieken voorhanden om op lokaal niveau aan psycho-educatie te doen, zoals:

⁵ Voor meer info zie: <http://www.dementieennu.info/>

⁶ Voor meer info zie: <https://ppw.kuleuven.be/ogop/magentaproject>

⁷ NABIJE ZORG IN EEN WARM VLAANDEREN. Ontwerp Vlaams Mantelzorgplan 2016 – 2020: <http://www.jovandeuren.be/nl/vlaanderen-zet-op-waardering-en-ondersteuning-van-mantelzorgers>, p. 63

netwerkgesprekken, Eigen Kracht Conferenties⁸ of vroegtijdige zorgplanningsgesprekken. Ook de verschillende ziekenfondsen en lokale (mantelzorg)verenigingen beschikken over veel ervaring en expertise op dit vlak.

- ☞ Door in te zetten op de **promotie** van bestaande (en geplande) **steunmaatregelen** die een **combinatie werk/mantelzorg** mogelijk maken. Gegevens uit Belgisch onderzoek wijzen er namelijk op dat mantelzorgers vandaag nog maar weinig gebruik maken van de beschikbare verlofregelingen⁹. Recente beleidsmaatregelen zetten in op het mogelijk maken van een haalbare combinatie werk-mantelzorg. Voor meer informatie omtrent deze maatregelen: [zie hieronder](#)
- ☞ Door in te zetten op (extra) **begeleiding** bij het **uitzoeken en aanvragen** van de best passende ondersteuningsvorm voor mantelzorgers. Diverse actoren kunnen hierin een vooraanstaande rol vervullen: zorgprofessionals, maatschappelijk werkers (bv. van het ziekenfonds), buurtwerkers, de vertrouwenspersoon van de mantelzorgers, de zorgbemiddelaar, zorgbegeleider,...¹⁰.

c. Informatie

Waarom belangrijk? In dit domein gaat het voornamelijk over het informeren van mantelzorgers op een toegankelijke en laagdrempelige manier. Deze informatie kan een grote geruststelling zijn voor mantelzorgers wanneer zij met een specifieke (zorg)situatie geconfronteerd worden.

Hoe uitwerken? Mogelijke thema's voor deze informatie- en adviesverstrekking voor mantelzorgers binnen de pilootprojecten zijn bijvoorbeeld:

- ☞ Aspecten van zorg en ziekte (bv. over hoe om te gaan met ziektebeelden en gevolgen, opvolgen van medicatie- en therapietrouw, fysieke verzorging, het monitoren en signaleren van (onverwachte) symptomen en neveneffecten, enz.).

INSPIRATIE: Deze informatieoverdracht en adviesverlening kan via de klassieke informatiekkanalen verlopen zoals bv. websites of folders/brochures van betrokken actoren, maar evenzeer via bijvoorbeeld lokale informatiebijeenkomsten of specifieke (online) opleidingsmomenten voor mantelzorgers en zorgprofessionals.

⁸ Voor meer info zie: <http://www.eigen-kracht.be/>

⁹ Anthierens, S., Willemse, E., Remmen, R., Schmitz, O., Macq, J., & Declercq, A. (2014). *Ondersteuning van mantelzorgers. Een verkennend onderzoek. Synthese*. Brussel: KCE.

¹⁰ NABIJE ZORG IN EEN WARM VLAANDEREN. Ontwerp Vlaams Mantelzorgplan 2016 – 2020: <http://www.jovandeurzen.be/nl/vlaanderen-zet-op-waardering-en-ondersteuning-van-mantelzorgers>

- ☞ Lokaal dienstenaanbod op vlak van zorg en welzijn (zowel professionele diensten en voorzieningen als diensten en activiteiten vanuit het verenigingsleven en vrijwilligerswerk).
- ☞ Combinatie werk(loos)/mantelzorg (bv. over de bestaande sociale verlostelsels en vervangingsinkomens)
- ☞ Vrije tijd en ontspanning (bv. specifieke activiteiten voor mantelzorgers vanuit mantelzorgverenigingen, verenigingen voor gebruikers, of andere vrijwilligersorganisaties)

Daarnaast wensen mantelzorgers meer **proactief** geïnformeerd te worden. De sociale diensten van ziekenhuizen en diensten maatschappelijk werk van de ziekenfondsen worden hierin als belangrijke contactpunten in het zorgproces vernoemd. Ook op de (huis)arts wordt vaak gerekend om informatie te geven over de gezondheidstoestand van de zorgbehoevende en zo nodig de mantelzorger door te verwijzen naar relevante informatiebronnen.¹¹

Daarnaast is er een onmiskenbare nood aan een **centralisatie van kennis en expertise** die op de verschillende niveaus kan worden ingezet door beleidmakers, professionelen en mantelzorgers. De Vlaamse overheid voorziet daarbij in het kader van het Mantelzorgplan 2016-2020 in de oprichting van een Vlaams expertisepunt mantelzorg waar inzichten, gegevens, kennis, methodieken en adviezen omtrent mantelzorg in Vlaanderen gebundeld en (digitaal) ontsloten zullen worden¹².

d. Balans tussen draaglast en draagkracht

Waarom belangrijk? De aandacht voor een goede balans tussen draagkracht en draaglast is voor alle mantelzorgers belangrijk, en zeker voor mantelzorgers die daarnaast nog andere rollen op zich nemen (bv. nog actief zijn op de arbeidsmarkt). Het bewaken van een gezond evenwicht is essentieel voor het welzijn van elke mantelzorger.

Hoe uitwerken? Pilotprojecten kunnen in dit kader bijvoorbeeld:

- ☞ Gebruik maken van een aantal eenvoudige, gevalideerde **screeningsinstrumenten** die kunnen helpen om de (over)belasting bij mantelzorgers op te sporen en in kaart te brengen. Deze zouden in het kader van een pilotprojecten verder uitgetest en ingezet kunnen worden. Een aantal instrumenten zijn bijvoorbeeld:

- *Zarit Burden Interview*¹³
- *Caregiver Strain Index (CSI)*¹⁴
- *PRISMA-tool*¹⁵

¹¹ Anthierens, S., Willemsse, E., Remmen, R., Schmitz, O., Macq, J., & Declercq, A. (2014). *Ondersteuning van mantelzorgers. Een verkennend onderzoek. Synthese*. Brussel: KCE.

¹² NABIJE ZORG IN EEN WARM VLAANDEREN. Ontwerp Vlaams Mantelzorgplan 2016 – 2020: <http://www.jovandeuren.be/nl/vlaanderen-zet-op-waardering-en-ondersteuning-van-mantelzorgers>, p. 43

¹³ Voor meer info zie: <http://www.aafp.org/afp/2000/1215/p2613.html>

¹⁴ Voor meer info zie: http://www.expertisecentrummantelzorg.nl/Site_EM/docs/pdf/Meetinstrument_belasting_CSI_met_instructie.pdf

¹⁵ Voor meer info zie: <https://www.prisma-mantelzorg.be/>

- *Ervaren druk door informele zorg (EDIZ)*¹⁶
- *Sense of Competence Questionnaire (SCQ)*¹⁷
- *Sociale Steun Lijst (SSL-I-12)*¹⁸
- *Inventarisatielijst Mantelzorg*¹⁹
- *Zicht op mantelzorg*²⁰
- ...

Het gebruik en afnemen van deze screeningsinstrumenten vraagt uiteraard een aantal specifieke competenties en/of opleiding. Mogelijks zijn binnen de regio van een pilootproject bepaalde diensten en organisaties aanwezig die reeds ervaring hebben met het gebruik van (enkele van) deze (of andere) instrumenten die de belasting nagaat bij mantelzorgers, zoals bv. patiënten- en mantelzorgorganisaties, expertisecentra, ...

- ☞ Daarnaast is er binnen deze screening ook specifieke aandacht nodig voor (de identificatie van) **kwetsbare groepen van mantelzorgers**, zoals bv. kinderen, personen in armoede of in psychiatrische thuiszorg en begeleiding, de 'oudste ouderen', enz.

3. Aandachtspunten/valkuilen

Met betrekking tot deze praktische tips en mogelijke acties zijn een aantal aandachtspunten en valkuilen te vermelden die van belang kunnen zijn bij de uitwerking van een lokaal ondersteuningsbeleid voor de mantelzorger:

- ☞ Opletten voor de mogelijke '**overresponsabilisering**' van mantelzorgers, met name wanneer wordt ingezet op het meer betrekken van mantelzorgers, en waarbij hij/zij ook extra (zorg)taken op zich neemt (en hierbij bepaalde zorghandelingen stelt).
- ☞ Erover blijven waken binnen elk project dat mantelzorg een **vrijwillige keuze** blijft.

4. Huidige situatie in België

In België zijn recent een aantal beleidsmaatregelen genomen door de verschillende overheden van ons land die inzetten op het versterken van de positie van de mantelzorger:

¹⁶ Voor meer info zie: http://www.expertisecentrummantelzorg.nl/Site_EM/docs/pdf/Meetinstrument_belasting_EDIZ_met_instructie.pdf

¹⁷ Voor meer info zie: <http://www.midss.org/content/sense-competence-questionnaire-scq>

¹⁸ Voor meer info zie: <http://www.mantelluisteren.be/attachments/article/77/Sociale%20Steun%20Lijst.pdf>

¹⁹ <http://www.onderzoek.hu.nl/publicaties/detail.aspx?id=%7Ba5b7068e-ebf0-4779-8824-1153a6e1a74a%7D>

²⁰ Voor meer info zie : <https://app.zichtopmantelzorg.be/>

Federaal

De wet betreffende de erkenning van de mantelzorg die een persoon met een grote zorgbehoefte bijstaat, werd goedgekeurd op 12 mei 2014 en is op 6 juni in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. In deze wet staan naast de juridische definitie van de mantelzorg, ook een aantal voorwaarden bepaald om wettelijk erkend te worden als mantelzorg:

- *meerderjarig of een ontvoogde minderjarige zijn;*
- *een vertrouwensrelatie of een nauwe, affectieve of geografische relatie opgebouwd hebben met de geholpen persoon;*
- *de bijstand en hulp niet beroepshalve, kosteloos en in samenwerking met ten minste een professionele zorgverlener verstrekken;*
- *rekening houden met het levensproject van de geholpen persoon.*

Naast de voorwaarden om erkend te worden als mantelzorg, bevat de wet nog een aantal specifieke bepalingen. Zo stopt volgens de wet de erkenning als mantelzorg onder meer wanneer de geholpen persoon permanent verhuist naar een dienst voor dag- of nachtopvang (zoals bv. een woonzorgcentrum).

Zoals reeds aangegeven heeft deze wet op dit moment **nog geen** concrete uitvoeringsbesluiten. Deze besluiten moeten volgende punten regelen:

- definiëren van de patiënt met grote noden
- het aantal uren dat de mantelzorg presteert
- de woonplaatsvoorwaarden van de mantelzorg en de hulpbehoevenden
- het maximaal aantal mantelzorgers per hulpbehoevende

Tot zolang deze criteria niet worden ingevuld, kunnen mantelzorgers nog geen aanvraag doen tot wettelijk erkenning bij hun ziekenfonds.

Daarnaast bestaan in België een breed aantal **steunmaatregelen** die als doel hebben inkomstenverlies (bijv. financiële vergoeding voor zorg), toegang tot sociale rechten (bijv. bijdragen voor pensioen en werkloosheid), of verlies van werk (bijv. sociale verloven en flexibele werkregelingen) te vermijden of te verminderen²¹. Deze maatregelen maken ook een combinatie werk/mantelzorg mogelijk.

Om de combinatie werk/mantelzorg verder te ondersteunen, werden een aantal concrete acties vooropgesteld²²:

- *Er wordt op korte termijn een grondige analyse gemaakt van het gebruik en effect van thematische verloven.*
- *Er wordt onderzocht hoe de toekenning zorgverlof kan worden geoptimaliseerd opdat het beter tegemoet komt aan bepaalde mantelzorgsituaties.*

²¹ Anthierens, S., Willemsse, E., Remmen, R., Schmitz, O., Macq, J., & Declercq, A. (2014). *Ondersteuning van mantelzorgers. Een verkennend onderzoek. Synthese*. Brussel: KCE.

²² NABIJE ZORG IN EEN WARM VLAANDEREN. Ontwerp Vlaams Mantelzorgplan 2016 – 2020: <http://www.jovandeuzen.be/nl/vlaanderen-zet-op-waardering-en-ondersteuning-van-mantelzorgers>

- *Er wordt onderzocht of de opnamemodaliteiten van tijdskrediet meer flexibel kunnen worden gemaakt in antwoord op de nood aan mantelzorg in omschreven situaties*
- *Er wordt onderzocht of de RVA reglementering m.b.t. zorgverloven kan geactualiseerd worden in het licht van nieuwe woonvormen ten behoeve van mantelzorg.*
- *In het kader van het plan Werkbaar en Wendbaar Werk worden de bestaande zorgverloven uitgebreid. Er wordt 1 maand bijkomend palliatief verlof voorzien, net als 3 maanden langer verlof voor de verzorging van een zwaar ziek familielid.*
- *Aan de sociale partners wordt de vraag gesteld om te onderzoeken of verlof om dwingende reden ook toepasbaar kan gemaakt worden voor omschreven mantelzorgsituaties, bijvoorbeeld bij een niet geplande acute zorgsituatie.*
- *Het belang van behoud van de maatregel dat werkloze mantelzorgers tot 48 maanden vrijstelt van de verplichting om beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt zodat ze langdurig voor een zieke naaste kunnen zorgen wordt verder onderschreven.*

Vlaanderen

In Vlaanderen werd op 1 juli 2016 een eerste **ontwerpnota** van het **Vlaams mantelzorgplan 2016-2020** opgesteld. Hierin tracht Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (Jo Vandeurzen) de levenskwaliteit van zowel mantelzorgers als zorgverleners te verhogen door zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de noden van de mantelzorgers. Het plan bestaat uit **meer dan 100 actiepunten** en is opgebouwd rond **4 grote thema's**:

1. Maatschappelijke erkenning en waardering van mantelzorgers
2. Ondersteuning op maat
3. Samenwerking tussen informele en professionele zorg
4. Jonge mantelzorg

Binnen het ontwerpplan is bovendien ruimte voorzien voor **overleg en afstemming** tussen de verschillende gemeenschappen en gewesten alsook de lokale besturen.

De volledige ontwerpnota is beschikbaar via: <http://www.jovandeurzen.be/nl/vlaanderen-zet-op-waardering-en-ondersteuning-van-mantelzorgers>

Nuttige referentiekaders

Hieronder volgen nog een aantal referentiekaders die pilootprojecten verder kunnen inspireren bij het opbouwen van een ondersteuningsbeleid op maat van mantelzorgers.

- ☞ Op **Europees niveau** is vanuit 'Eurocarers' (European association working for carers) een **raamwerk** voor de ondersteuning van mantelzorg uitgewerkt²³. Het raamwerk bevat tevens een aantal actiedomeinen. Meer informatie via: <https://www.eurocarers.org/>
- ☞ Op **federaal niveau** onderzocht het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) in 2014 de verschillende ondersteuningsvormen die de overheid vandaag biedt aan mantelzorgers. Zo concludeerde het rapport onder andere:
 - *Er zijn te weinig financiële vergoedingen voor mantelzorgers;*
 - *De mogelijkheden om sociaal verlof te nemen voor mantelzorgers wordt als positief ervaren;*
 - *Respijtzorg moet minder duur zijn en meer aangepast aan de behoeften van de mantelzorgers;*
 - *Psychosociale ondersteuning moet proactief worden aangeboden;*
 - *De bestaande diensten en ondersteuning moeten beter op elkaar afgestemd worden;*
 - *Informatie omtrent de ondersteuning van mantelzorg is best beschikbaar via één enkel informatiekanaal.*

Het volledige rapport is online raadpleegbaar via:

https://kce.fgov.be/nl/publication/report/ondersteuning-van-mantelzorgers-%E2%80%93-een-verkennend-onderzoek#.V_OfGeWLTIU

- ☞ Op **Vlaams niveau** is binnen de ontwerpnota van het Vlaams mantelzorgplan 2016-2020 een referentiekader uitgewerkt voor een coherent mantelzorgbeleid. Hierin zijn verschillende ondersteuningsdomeinen geïdentificeerd, zoals bijvoorbeeld:
 - Werken aan beeldvorming en erkenning
 - Informeren over ziektebeelden
 - Organiseren van respijtzorg
 - Detecteren en ingrijpen in risicosituaties
 - Voorzien van financiële tegemoetkomingen en verlofstelsels die de combinatie werk-mantelzorg vergemakkelijken
 - Organiseren van gespreksgroepen met lotgenoten
 - Aanbieden van praktische hulp bij huishoudelijke en persoonsverzorgende taken, ...

²³ Eurocarers. (2006). *EUROCARERS, een Europese belangenorganisatie die zich inzet voor mantelzorgers*. Zie: https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Eurocarers%20Informatie%20brochure%20nl%20%5bMOV-703063-0.3%5d.pdf

Het volledige schema is terug te vinden op pagina 28 van het Vlaams mantelzorgplan (volledige nota online raadpleegbaar via: <http://www.jovandeurzen.be/nl/vlaanderen-zet-op-waardering-en-ondersteuning-van-mantelzorgers>)

